

El carboneig al Montseny

Jaume Enric Zamora i Escala

recolliríem materials sobre lo Floro. Hem preguntat per uns altres rodors —Tassan, Cucarata— i també per textos de medicina popular, dels quals n'havíem recollits alguns al Matarranya. Les enquestes han servit també per trobar nous col·laboradors, si bé en nombre més baix que al Matarranya. Hem continuat enquestant i comptem acabar la recollida dels materials a la primavera de l'any 1993.

Quant a la tècnica d'edició serà bàsicament la mateixa de *Lo Molinar*. En la grafia es prescindirà del canvi consonant + 1 que a la zona dona consonant + 11 (cllau, bllat, filor, etc. per clau, blat, flor); canvi, però, que serà esmentat a la introducció. D'una altra banda, mantindrem el tipus *pular*, *rol* en comptes de *pujar*, *roig* o *an*, *cana* enfront d'*any* i *canya*.

Si aquests dos projectes arriben a port disposarem finalment d'un bon gruix de material de literatura popular de la Franja, d'unes comarques que per la seva especial situació de frontera han estat fins fa poc força oblidades tant pels seus veïns de l'oest, com també de l'est.

«El carboneig, com a activitat forestal bàsica, ja és història, encara que no es tracta d'un passat tan llunyà».¹ Per aquest motiu, el treball que actualment porto a terme, iniciat el darrer any, es proposa cercar, conèixer, sintetitzar, conservar i difondre el patrimoni oral i escrit que envolta l'activitat del carboneig en l'àrea geogràfica del Montseny.

Els orígens de transformar la fusta en carbó mitjançant una combustió lenta, per a l'ús de combustible, són realment remots i alhora aquesta indústria ha gaudit en el nostre país d'un fort arrelament en l'explotació del bosc; i també el seu ofici ha persistit en l'anonimat perquè es tractava d'un grup humà socialment poc valorat. Per tot això, el meu estudi vol aportar un gra de sorra en el coneixement d'una activitat antiga i alhora propera per entendre millor el nostre entorn sociocultural pel que fa a les relacions home-medi.

El patrimoni oral és clau per recuperar la memòria històrica d'una cultura, i en aquest cas només es troba en el testimoni viu dels últims carboners que encara recorden l'ofici desaparegut.

D'altra banda, el patrimoni escrit és molt important tant pel que fa a la història impresa (premsa, articles, treballs genèrics diversos) com la història manuscrita, repartida en arxius municipals, parroquials i privats.

Així, em proposo la conjugació de la història oral amb la

12. Són els casos següents: h/0; v/b; x/tx; g^{a,l}; j^{a,o,u}/tx; s,z/ss; c^{a,l}; ç/s; -lt/-l; -nt/-n; -r/0; en són una excepció només aquells casos en què en mantenir la -r caldria alterar molt les formes dels pronoms personals. De tota manera n'hem deixat constància posant un circumflex a la vocal temàtica: cantô'l; la velar fricativa sorda, la jota castellana, es posa en cursiva.

1. ZAMORA I ESCALA, Jaume E., "El carboneig al Montseny" a *Monografies del Montseny*. Viladrau. Girona: juliol de 1992.

Fotògraf: C. Gómez Grau
(Fons: MAITP)

Còdex d'Història Natural
(Universitat de Granada. S.
XIV)

història escrita com a prioritat indispensable per aconseguir una visió àmplia i completa del tema a l'hora també de concloure el màxim de resultats. Tanmateix, també cal remarcar la importància de la història gràfica (fotografies, postals, cartells...), primordial per visionar el passat de les carboneres.

A partir del progressiu treball de camp, és a dir, les entrevistes, la recerca i l'anàlisi de les fonts escrites, es van configurant els diferents àmbits plantejats. Aquí vull afegir que a mesura que l'estudi avança es van interrelacionant més aspectes i alhora els diferents blocs tractats són més oberts i rics en els seus continguts.

El treball s'articula en tres grans blocs:

1. El carboneig
2. Els carboners
3. Les carboneres

Així, a grans trets, en primer lloc, es plantegen els orígens històrics de l'activitat; i també, la seva evolució social i econòmica.

Pel que fa als mateixos carboners, es tracta un ampli ventall d'aspectes com el caràcter temporal de l'ofici, la seva personalitat, el sistema de valors, la família. La vida al bosc, el seu hàbitat (sistema constructiu). Les relacions econòmiques: els tractes entre les diferents parts implicades. El sistema organitzatiu de la feina. Aspectes jurídics que hi poden intervenir. Accidents laborals. El folklore, les creences, el mite, la religió, la superstició. La medicina popular al voltant del carbó.

I per últim, les carboneres o les estructures per fer carbó. De les quals n'és objecte d'estudi la seva toponímia, topografia, la cartografia antiga. Les tipologies. El procés d'elaboració de la pila de carbó, complementat amb un seguiment experimental (cobert amb vídeo i fotografia). Els coneixements tècnics. Les eines emprades. El vocabulari tècnic propi de l'activitat i les seves variants locals. Les fustes emprades. Impacte ambiental o foment del bosc en la tala d'arbres...

Aquests tres grans blocs tindran com a objectiu final la seva total integració, que vol fer possible la base per endegar una proposta de conservació i dinamització de la cultura etnogràfica entorn del carbó vegetal.

Amb tot, encara podem recuperar i salvar un patrimoni molt ric que, gràcies al seu coneixement, pot ajudar-nos a comprendre millor les nostres pròpies arrels.